

POSTANOWIENIE

Dnia 25 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa E. S. i M. R.
przeciwko K. R.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 lipca 2019 r.,
zażalenia pozwanej
na wyrok Sądu Okręgowego w R.
z dnia 21 grudnia 2018 r., sygn. akt IV Ca (...),

**oddala zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego do rozstrzygnięcia w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w R. uchylił wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 11 kwietnia 2018 r., oddalający powództwo w sprawie wniesionej przez powódki E. S. i M. R. przeciwko pozwanej K. R. o zapłatę na rzecz każdej z powódek kwoty 27 500 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty i przekazał sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania w postępowaniu nieprocesowym. Żądana kwota obejmowała udział powódek w spadku po ich babce B. R. - pierwszej żonie J. R.,

którego testamentowym spadkobiercą jest jego druga żona - pozwana K. R. Powódki wyjaśniły, że majątek wspólny B. i J. R. nie został podzielony, nie nastąpiło też rozliczenie nakładów B. R. na nieruchomy majątek odrębny jej męża.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że J. i B. R. byli małżeństwem. W czasie trwania związku wybudowali budynek mieszkalny i dwa budynki niemieszkalne na nieruchomości stanowiącej majątek odrębny J. R. B. R. zmarła w dniu 4 grudnia 1989 r. Spadek po niej nabyli po 1/3 mąż J. i dwie córki – powódka M. R. i D. M., której jedyną spadkobierczynią jest obecnie powódka E. S. J. R. w 1998 r. ożenił się powtórnie. Jego żoną została pozwana, która po jego śmierci w dniu 27 marca 2014 r. odziedziczyła spadek po nim na podstawie testamentu. W trakcie drugiego małżeństwa małżonkowie dokonywali nakładów na nieruchomość J. R. Pozwana wypłaciła powódkom zachowki po 21 000 zł. Po śmierci B. R. jej córki nie domagały się dopuszczenia do współposiadania nieruchomości oraz dokonania rozliczeń na podstawie art. 45 k.r.o. Powódka M. R. mieszkała na nieruchomości do 1975 r., D. M. natomiast nigdy tam nie mieszkała.

Sąd Rejonowy stwierdził, że tryb procesowy jest właściwy do rozpoznania roszczeń powódek o rozliczenie nakładów z majątku wspólnego małżonków B. i J. R. na majątek odrębny J. R. Roszczenia te formułowane są w oparciu o art. 45 k.r.o. i podlegają rozpoznaniu w postępowaniu nieprocesowym tylko wtedy, kiedy zgłaszane są w postępowaniu o podział majątku wspólnego, co jest możliwe, dopóki taki majątek istnieje. Sąd Rejonowy nie stwierdził, aby ta przesłanka wystąpiła. Nie dopatrzył się też legitymacji procesowej powódek do dochodzenia zgłoszonego przez nie żądania, uznając, że dochodzenie roszczeń z tytułu podziału majątku dorobkowego małżonków jest możliwe tylko między nimi albo pomiędzy jednym małżonkiem a spadkobiercami drugiego. Zdaniem tego Sądu przepisy nie przewidują rozliczenia nakładów pomiędzy spadkobiercami małżonków w przypadku śmierci obojga.

Sąd Okręgowy rozpoznający sprawę na skutek apelacji powódek stwierdził, że sprawa została rozpatrzona w niewłaściwym trybie, a ponadto nie doszło do rozpoznania jej istoty. Wskazał, że wierzytelność z tytułu rozliczenia nakładów z majątku wspólnego B. i J. R. na majątek odrębny J. R. w części przypadającej na B. R. weszła do spadku po niej. Odziedziczył ją nie tylko mąż, ale także córki.

Obecnie spadkobierczyniami części tej wierzytelności są powódki, a zgłoszone przez nie żądanie zapłaty równowartości nakładów należało potraktować jako wniosek o podział majątku wspólnego i dział spadku po B. R.. Sąd odwoławczy wskazał, że śmierć J. R. i dziedziczenie ustawowe po nim jego drugiej żony nie stoi na przeszkodzie przeprowadzeniu tego postępowania, ponieważ dziedziczenie ma charakter sukcesji ogólnej. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że powódki są legitymowane do wystąpienia z żądaniem rozliczenia nakładów z majątku wspólnego ich rodziców na majątek odrębny ich ojca, skoro zmiany podmiotowe w zakresie własności nieruchomości i przejścia wierzytelności były wyłącznie wynikiem dziedziczenia. Wskazał jednocześnie, że sprawa powinna zostać rozpatrzona w postępowaniu nieprocesowym. Rozpoznanie jej w niewłaściwym trybie uznał za uchybienie procesowe nienaprawialne w postępowaniu odwoławczym i powodujące konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku oraz przekazania sprawy do rozpoznania we właściwym trybie. Sąd zaznaczył, że po podjęciu postępowania we właściwym trybie Sąd powinien przeprowadzić postępowanie dowodowe w celu ustalenia składu majątku wspólnego oraz spadku po B. R. i dokonania ich ewentualnego podziału.

Zażalenie na uchylenie wyroku w części dotyczącej powódki E. S. złożyła pozwana, która zarzuciła naruszenie art. 373 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 321 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c. przez nieodrzućenie apelacji w części, w której odnosi się ona do żądania powódki E. S. i uchylenie wyroku także w stosunku do tej powódki. Skarżąca podniosła, że apelację w sprawie złożyła jedynie powódka M. R., obejmując nią bezpodstawnie także część orzeczenia odnoszącą się do roszczenia drugiej z powódek, która nie złożyła apelacji.

We wnioskach skarżąca domagała się uchylenia wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonej części i odrzucenia apelacji w odniesieniu do powódki E. S.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zadaniem Sądu Najwyższego rozpatrującego sprawę na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo rozumiał przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Przedmiot badania ogranicza więc zakres dopuszczalnych zarzutów

i powoduje, że zażalenie powinno skupiać się na kwestionowaniu stanowiska, iż wystąpiły przesłanki stosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Prawdliwość merytorycznego poglądu prawnego sądu drugiej instancji, odnoszącego się do materii będącej przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie pozostaje zasadniczo poza zakresem kontroli zażaleniowej, z wyjątkiem oceny, czy miała miejsce nieważność postępowania. Dokonywana ocena nie może wkraczać nie tylko w ocenę merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji w kwestii materialnoprawnych podstaw rozstrzygnięcia, lecz także w ocenę prawidłowości zastosowania przez ten sąd innych przepisów prawa procesowego, niezwiązanych bezpośrednio ze wskazaną przyczyną uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013/3/41, z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13, OSNC-ZD 2014/A/4, z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, niepubl., z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13, niepubl., z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 77/13, niepubl., z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 118/13, niepubl., z dnia 6 lutego 2018 r. IV CZ 109/17, niepubl. czy z dnia 16 marca 2018 r., IV CZ 3/18, niepubl.).

W zażaleniu skarżąca nie kwestionuje podstaw, które skłoniły Sąd Okręgowy do wydania orzeczenia kasatoryjnego, lecz podważa zakres rozpoznania sprawy przez ten Sąd, twierdząc, że orzeczenie wykroczyło poza zakres zaskarżenia. Z akt sprawy wynika jednak, że apelacja została złożona także przez E. S. (k. 95-96) i doręczona pełnomocnikowi pozwanej wraz z identyczną w treści apelacją M. R. (k. 105 i potwierdzenie wykonania zarządzeń k. 94 i 97). W związku z tym argumentacja wspierająca zażalenie nie jest uzasadniona. Nawet jednak gdyby przyjąć, że złożona przez powódkę E. S. apelacja nie została dostarczona do rąk pełnomocnika pozwanej, to – ze względu na identyczność obydwu apelacji – pozwana nie została pozbawiona możliwości obrony swoich praw. Ponadto – zważywszy, że sprawa w istocie zakwalifikowana została jako sprawa o podział majątku wspólnego J. i B. R. i dział spadku po B. R., w której celem jest kompleksowe ustalenie składu dzielonego majątku i jego rozdysponowanie pomiędzy uprawnionych – w postępowaniu tym uczestniczą z założenia wszyscy zainteresowani, wobec czego apelacja wniesiona przez M. R. była wystarczającą podstawą do podważenia wyroku wydanego w wyniku rozpoznania tej sprawy w

niewłaściwym trybie i niezawierającego rozstrzygnięcia o jej istocie, którą w postępowaniu działowym stanowi właśnie ustalenie składników dzielonego majątku i rozdysponowanie ich między uprawnionych uczestników.

Z tych przyczyn, wobec wystąpienia przesłanki uzasadniającej uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, zażalenie pozwanej zostało oddalone na podstawie art. 394¹ § 1 w zw. z § 3 i art. 398¹⁴ k.p.c.

Z uwagi na niekończący sprawy charakter wydanego orzeczenia, rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego uwzględnia treść art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹, art. 391 § 1 i art. 394¹ § 3 k.p.c.

aj